

Л. Г. Савченко

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Семантичне поле радисть у поетичному світі Олександра Олесь

Савченко Л. Г. Семантичне поле радисть у поетичному світі Олександра Олесь. Стаття присвячена аналізу семантичного поля з іменем радисть у поетичній мові Олександра Олесь. Журба і радисть називають одне загальне поняття — емоційний стан людини. Для авторського поетичного світу вони нероздільні (з журбою радисть обнялись). Саме тому вивчення і зіставлення складових обох полів дає можливість простежити зміну семантики слова у межах художнього твору, пересвідчитись завдяки цьому в емоційному багатстві Олесевої лірики і ще раз спостерегти багатоплановість поетичного слова взагалі.
Ключові слова: *поетична мова, мовна картина світу, семантичне поле, художній образ, семантика слова, лексико-семантичні перетворення.*

Савченко Л. Г. Семантическое поле радость в поэтическом мире Александра Олесь. Статья посвящена анализу семантического поля *радость* в поэтическом языке Александра Олесь. *Печаль* и *радость* называют одно общее понятие — эмоциональное состояние человека. Для авторского поэтического мира они неразделимы. Именно поэтому изучение и сопоставление составных обоих полей дает возможность проследить изменение семантики слова в пределах художественного произведения, убедиться благодаря этому в эмоциональном богатстве лирики Олесь и еще раз увидеть многоплановость поэтического слова вообще.
Ключевые слова: *поэтический язык, языковая картина мира, семантическое поле, художественный образ, лексико-семантические преобразования.*

Savshenko L. Semantic field of joy in the poetic world of Oleksandr Oles. The article analyzes the semantic field of joy in the poetic language of Oleksandr Oles. Joy and sorrow denote one general concept — emotional state of a person. They are inseparable for the author's poetic world. That is why the study and comparison of elements of both fields enables us to trace the change of word semantics within a work of art, and make sure in emotional richness of Oles' lyrics as a result and again to see the diversity of poetic words at all.
Keywords: *poetic world, general concept, semantic field, gradation, semantic word, lexico-semantic revealing.*

Слововживання у поетичній мові, як відомо, ґрунтується головним чином на творчому використанні потенційної здатності слова до семантичного ускладнення. На основі різних семантичних змін у слові, орієнтованому на художнє відтворення відповідного змісту і виникає образне значення. У зв'язку з цим правомірно говорити не тільки про поетичне вживання слова у поетичній мові, а й про поетичне його перетворення.

Поетична мова є не лише лінгвістичною категорією, а й естетичною, тому ми маємо розглядати поетичну мову в усій її суперечливості, складності та неоднорідності. Так повинне здійснюватися, за словами В. Калашника, «як теоретичне дослідження поетичної мови, так і конкретний аналіз тих чи інших мовних засобів, у даному разі словесних» [10:13].

Семантична ускладненість слова свідчить про те, що слово із власне лінгвістичної одиниці перетворюється в художній засіб одного з видів мистецтва — літератури.

Щоб слово могло виконувати естетичну функцію, воно повинно набувати особливого поетичного смислу, перестати бути однозначним. Отже, актуалізується багатозначність, нові значення виникають як варіанти уже відомих. Зрушення тра-

диційних семантичних зв'язків поетичного словника сприяє увиразненню експресивності цілого художнього твору.

Незважаючи на зростаючий інтерес мовознавців до питання функціонування лексики в поетичному творі, ця тема в українській лінгвістиці розроблена недостатньо. Системного ж вивчення мови письменників, штучно вилучених із літературного процесу ХХ століття, майже немає, тому перспективним є дослідження поетичної мови авторів, які повертаються до нашого читача, посідаючи гідне місце в історії української літератури. До таких постатей належить Олександр Олесь [див. : 1–5; 8–9; 12–13; 18]. Розглянемо семантичне поле *радисть*, котре разом із полем *журба* (до аналізу якого ми уже зверталися [див. : 14]) перебуває у центрі художнього світу автора, простежимо лексико-семантичні перетворення, яких зазнають лексеми, стаючи елементами поетичної мови.

Словник української мови визначає *радисть* як почуття задоволення, втіху, приємність [16, Т. 7:353]. Характерною для Олесевої поетичної мови є персоніфікація абстрактного поняття, створення дієслівних метафор, наділених рисами або почуттями людини: *Радисть* життя в моїм серці *співає* <...> / Глянь! Моя *радисть* без тебе

вмирає... [19:779]¹⁴. Радість асоціюється з легкістю, вона *літає*, має *крила*: *Літає радість*, щастя світе... [229]; На *крилах радості*, на крилах мрії кохання... [724].

Уживання в контексті таких слів, як *щастя*, *мрії*, *кохання*, створює відчуття гучної, дзвінкої радості, яка виявляється у всьому. Є й інша радість, яку визначає епітет *тихий*. Він уносить значення ніжності, тендітності, добра. Словосполучення *тиха радість* поет використовує для створення образу коханої: Чи *тиха радість* і зітхання, / Чи море мук і раювання!? [255].

Поет зіштовхує протилежні поняття: *тиха радість* — *зітхання*; *море мук* — *раювання*. *Тиха радість* утворює спокій, невеликий, негучний вияв почуття; так само і *зітхання* символізує журбу, однак не найбільший її ступінь. Автор гіперболізує зображення вживанням слова *море* замість *багато*, сема ж радості передається лексемою *раювання*, де присутній корінь *-рай-* — вимріяний ідеал щастя, насолоди, блаженства. Письменник часто застосовує це слово (а також дієслово *раювати*) для вираження найвищого ступеня вияву позитивних емоцій: Усе жило, / Усе цвіло / І в щасті *раювало* [134]; Спить і *раює* прекрасна... [183]; Дай мир і тишу *раювання*! [468]; Прокинувся в морі *раювання*... [488].

Крім складової *радість*, у досліджуваному семантичному полі перебувають спільнокореневі слова (*радоші*, *радіти*, *радій*, *радісний*, *радісно*), які, належачи до різних частин мови, передають те саме почуття: О, яка велика вийде / Повість *радоців* і мук! [132]; Вір, моя мила, жди і *радій*! [149].

У поетичному світі Олександра Олеся спостерігаємо прикметник-епітет *радісний* та прислівник *радісно* то в протиставленні *кривавому морю*: Хоч би колись в кривавім морі / Й розквітло *радісне* життя... [486], — то в широкій символічній картині, де практично кожне слово передає радість: Пісня майова лилась, / *Радісно* сонце світило... [455].

Як поняття журби постійно асоціюється з плачем, сльозами, так і сема-антонім *радість* має своїми «атрибутами» сміх, усмішку: Вчора *усміхалась*, / Ліктем *закривалась*... [451]; Відра скинула на плечі, / І *сміється*, і *щебече*... [197]; Твій *сміх* — се танець водоспадів [244].

Улюбленим прийомом є перенесення настрою ліричного героя на навколишній світ, природу. Метафоризується й дієслово *усміхатись*: І до мене цілий *всесвіт* — / Мати — *всесвіт усміхавсь*! [111]; *Ваблять, всміхаючись*, луки... [56]; Млосно дивиться на місяць, / *Усміхається* йому (хвиля — Л. С.) [67].

Лексеми *сміх*, *сміятися* містять у собі два протилежні значення. З одного боку, це прояв веселості, радості, а з іншого, — глузування, насмішка, навіть знущання. Із другим значенням це слово швидше належатиме до поля журби, наприклад, у такому контексті: А вітер злий *сміявся* вже / Десь збоку біля них [93].

Стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення й безмежної радості, яких зазнає хто-небудь, передає лексема *щастя* [16, Т. 11:450]. Нерідко образ *щастя* асоціюється зі світлом, сонцем, тобто має підтвердження того, що це *світле* відчуття: *А сонце, сонце*, як і *щастя*, / Там, там, лише в краю коханім [280]; Літає радість, *щастя світе*... [86].

Епітет *чистий*, *безкрай* та порівняння з морем ще більше підкреслюють найвищий ступінь вияву позитивного відчуття: Ми б в щасті *чистім і безкрайм* / Могли б, як в морі, утонуть [87]. У поєднанні з семою плачу слово *щастя* втрачає позитивну експресію: *Ридає щастя* безутішно... [84].

Поет створює авторський образ *щастя-мука*, однак символ мінорних відчуттів (*мука*) не впливає на емоційне забарвлення цілої поезії, оскільки весь вірш «пересипаний» символами, що складають семантичне поле радості. У подібному контексті слово *мука* переосмислюється і вказує на широкий масштаб вияву позитивних емоцій: Я вибіг з хати в *день майовий*... / Шумів травною *день шовковий*, / *Сміявся день*, *пісні* лились... / *Весь божий світ сміявся, радів*... / *Раділо сонце*, *ниви*, *луки*... / І я не виніс *щастя-муки*, / І *задзвеніли* в серці звуки, / І розітнувся мій перший *спів* [52].

В іншому контексті простежуємо авторську епітетну сполуку — *безоке щастя*, не зафіксовану Словником епітетів [15:406]: Залишила гори, покинула *смереки*, / Подалась за *щастям* у світи далекі, / *А безоке щастя* по лісах *блукає*, / *Мавку* дні і ночі серед гір *шукає* [454], — де автор називає безоким щастя, хоча сліпою, очевидно, є та, що не помітила цього щастя у рідному краї.

Найуживанішим символом на позначення сема радості є в поетичному світі Олександра Олеся *сонце*. Сонце — це світло, тепло, джерело життя, все, що асоціюється з позитивними емоціями, настроями людини: Вона нам *стежку* протоптала / В краю *сонця* і *тепла*... [457]; Ні зір, ні *сонця*, ні *весни* / Без краю рідного *немає* [489].

Нерідко поет говорить про світло як про живу істоту; для створення персоніфікованого образу часто вживається сема *сміху*: Ой хіба ж до тебе *сонце не всміхалось*... [454]; Поки ще з неба їй *сонце сміється*... [66]; Щоб *сміялось* завжди *сонце* [73].

Епітети *золотий*, *ясний* (постійний епітет), *блискучий*, *ласкавий* сприяють більшому виділенню символічного образу в тексті, акцентуванню уваги на ньому: *Сміються в сонці золотому* / Річки, і села, і поля. / *Сонечко яснеє* ще нам не *сходило*... [135]; Де ж тії *усміхи сонця блискучого?!...* / і вони не змогли / *Усмішки блискучого сонця* стерпіти... [70]; *Сонце ласкаве* промінням своїм / Рівно для кожного *сяє* [56].

Чекання кращого, щасливішого в житті пов'язується із вигляданням сонця, ранку, сходом сонця: В душі моїй не *сходе сонце*... [308]; Чому ж так мало вас *стрівас* / *Схід сонця* в рідній стороні!? / *Схід сонця* жданого! *Світає!* [263]; І скоро *красне сонце встане!* / Моє ж не *встане* вже ніколи...

¹⁴ Далі посилаємось на це видання, вказуючи лише сторінку.

[118]. Зміну на гірше, важкий період життя характеризує захід сонця: *Закотилось її сонце...* [375].

Цей же символ використовує автор для осмислення вічної теми ролі творчості, поетового слова в житті, в боротьбі. О. Олесь прирівнює поезію не до зброї, а до сонця — до того, що несе світові найкраще без кровопролиття: О слово! Будь мечем моїм! / Ні, *сонцем* стань! Вгорі спинися, Осяй мій край... [114]. У сполученні з дієсловом *пекти* образ *сонця* набуває негативного емоційного відтінку, але в цілому зберігає позитивний заряд, адже сонце і в подібному випадку сприймається як джерело життя: *Пече сонце...* Все втікає — / Хто у хату, хто в садок... [564]. Поряд із символом сонця автор уживає епітет *сонячний* (*соняшний*), і означає він 'щасливий, приємний, радісний': А третій за *соняшний* усміх / Квітками дорожку встилав [204]; Про трави шовкові, про *сонячні* дні... [53].

Олександр Олесь створює ще один епітет із тим самим коренем: він об'єднує два слова на позначення семи *світлий*, і в поезії з'являються синоніми *прекрасний* і *соняшно-ясний*: В небо лить, де він (світ — Л. С.) *прекрасний*, / *Соняшно-ясний*... [444].

В авторському художньому світі маємо також поетизм *сонцекрилий*, утворений від двох коренів-символів піднесеного настрою: Образ милий / Покинь мені в моїх думках, / Хай вічно в'ється, *сонцекрилий*, / В моїх погаслих небесах [795].

До образу *сонця* прилягає і символ *проміння* як носій сонячної енергії, мажорних відчуттів. Промені в Олесевій мові завжди є провісниками сонця, вони першими долають перешкоди на шляху до радості, щастя: Буде *проміння* *всміхатися* нам... [56]. Символ *проміння* вживається поряд із такими складниками поля журби, як *темрява*, *мла*, *хмари*: *Промінь в темряві-руїні*... [396]; А ми очима і душею / Ловили *промені* у *млі* [446]; І перед тим, як в *хмарах* згину, / Тобі я жмут *проміння* кину [256].

У деяких випадках до символіки радості належать компоненти на позначення вогню, горіння. Вогонь символізує життєву енергію, запал, ентузіазм, нескореність, свободу — те, що пов'язане з піднесеним настроєм. Із слів цієї групи відзначимо в поезії Олеса такі: *вогонь* (*огонь*), *полум'я*, *іскра*, *огнище*, *багаття*, *горіти*, *палити*, *палати*, *куріти*, *попеліти*, *погасати*, *обгорілий*. Маючи загальну сему 'горіння', кожне з них, залежно від уживання, набуває емоційного компонента значення, як позитивного, так і негативного. Мажорно звучать рядки з дієсловом *горіти*, якому рівнозначне *жити*, хоча і вказує автор на швидкоплинність людського життя: Як *іскра* ще в тобі *горить* / І згаснути не встигла, — / *Гори!* — життя єдина мить, / Для смерті ж вічність ціла [65]. Вогонь може і протиставлятися життю, так само, як сльозам: *Життю* і вам я не скорюся, / Вогню *сльозами* не заллю... [148]. Горіння символізує кохання — почуття, яке окрилює людину, надає їй снаги, радості: Який *вогонь* в мені горів / І як *палив* він

груди?.. [71]; О, не лякайте! В мене крила, / В крові — *огонь*, в душі — любов... [150].

Припинення горіння означає зміну радісних відчуттів сумними: *Погасне* в серці *багаття!*.. [67]; / *Погасало* з літами і серце сумне... [55]; / Доки серце в *огні* *стопеліє*, / Доки очі *погаснуть* в журбі [260]. Мотив неминучого згорання, згасання вносить відтінок мінорного настрою в значення слова *огонь*: В *огні* *горить* душа моя, / *Згору* і сам я... [162].

Сема світла присутня і в образі *весни*. Її прихід завжди асоціюється із радістю, пробудженням, емоційним піднесенням. Природні явища, що відбуваються цієї пори (відродження живої природи, збільшення тривалості дня, тепло), є символами всіх прекрасних людських почуттів, а отже, і *весна* символізує в поезії *радість*. Словник говорить, що це слово утворене з давнього індоєвропейського кореня *ves, який мав значення 'світити'; це підтверджує його семантичний зв'язок із розглянутою символікою радості [6, Т.1:363]. Досить часто образ *весни* персоніфікується, набуває рис веселої, щасливої людини: Коли на рідний край ступлю, / Тоді *весна* мене розбуде, / Тоді затопить *сонце* груди... [279]; Налагодь *струни* *золоті*: / *Бенкет* *весна* справляє [65]; *Гріє* здалека землю *усмішка* *весни*... [60]; *Весна* іде назустріч вам, / *Весна* в цей час вам *рада* [65].

Квіти, неодмінні супутники *весни*, також уособлюють позитивний душевний лад, піднесення: В *квітках* була душа моя... [162]. Яскравим доказом символічності цього образу є протиставлення його символів журби: *Побили* *цвіт* квіток моїх морози... [72]; Ми з тобою *рвали* *квіти*, / А тепер я *груди* *рву*... [298]. Поет використовує дієслово *рвати* для передачі двох протилежних настроїв. У першому випадку об'єктом є квіти і словосполучення *рвати* *квіти* означає веселий, піднесений настрій, закоханість. Після розлуки ліричного героя огортає туга, печаль. У цьому випадку автор вживає стійкий вислів *рвати* *груди*, тобто дуже переживати, тужити.

Використовує поет і символ розквітлої папороті, яка, за народним повір'ям, приносить щастя тому, хто її знайде: *Розквітлу* *папороть* шукаєш ти в лісах [188]; Сnilась казка їм чудесна, / Край, де *папороть* *цвіте* [805]; Перший я щасливий, / Бо у серці в мене / *Папороть* *цвіте*... [704].

Звернімо увагу, як уживає поет сему 'спів' для передачі почуття радості. Переносне значення слова *співати*, зафіксоване Словником української мови, — бути перейнятим радісним збудженням, хвилюванням, захопленням і т. ін. [16, Т. 9:515]. Це визначення повністю відповідає семантиці дієслова, наприклад, у таких рядках: Чому ж стоїш без руху ти, / Коли весь світ *співає?* [65]; Душа *співа*, як все *співає*... [128].

Простежуємо названий образ у різному оточенні. Найчастіше це численні складники поля *радості*: Слухай: навколо лунають *пісні*, / В *сонці* купається поле [55]; Все *радіє* навкруги, / Все впилося очима в *сонце*, / Все *співає* йому *гімни*... [63]; Я *морем* *співів* розіллюся / І в кожному *пісню*

увіллю / *Весь жар, всю кров мою* [148]; Хочеш ти, щоб *пісню* я для тебе склав / *З запаших фіалок, з золотих купав, / Щоб її жмутами сонця переплів. / Напоїв росою, співом солов'їв* [441].

Одним із улюблених прийомів поетичної мови є використання енантіосемічних присудків для показу протилежного. Спів автор протиставляє слюзам, які так само *лються*: *Лився спів колись у мене, / А тепер я слюзи ллю...* [94].

Подібним до символу пісні є символ струни. Струни деякою мірою символізують душу, душевний лад, натхнення. Як і пісня, образ *струни* більше прилягає до семантичного поля радості. Це підтверджує епітет *дивний*: *Які б то звуки розітнулись, / Коли б ви дивних струн торкнулись!* [116] — або метафора *дзвеніти*: *Ах, скільки струн в душі дзвенить!* [53].

Протиставлення символів *струна* — *журба* (поет використовує слова *ридання, муки, паронім труна*) показує, що образ *струни* слід відносити до семантичного поля радості: *Із струн моїх летить ридання...* [647]; *Перервали струни муки* [440]; *І на скрипці — ні струни...* / *І вона — зразок труни...* [145].

Із прекрасними відчуттями співвідноситься в нашій свідомості образ *мрія*. Усі значення об'єднуються загальним емоційним: у мріях людина щаслива, радісна. Мрії ніколи не асоціюються з чимось недобрим. Так, у вірші, побудованому на антитезі двох емоційних станів, *мрії* протиставлені символів *руїн*: *Оберне мрії всі в руїни...* [575], — а привірюється *мрія* до символу *сонця*: *Погасло сонце — мрія чарівна* [72].

Епітет надає образіві семантичного відтінку доброти, незвичайності. До нього поет добирає означення із метафоричною семантикою: *срібний, золотий*. *Срібний* створює романтичний настрій, *золотий* означає усе найкраще, найрадісніше, щасливе: *Ах, скільки срібних мрій літає!* [53]; *Поки в ній серце і чує, і б'ється / Повне кохання і мрій золотих* [66].

Піднесення, легкості, романтизму додає епітет-метафора *крилатий*: *Не вернуться крилаті мрії...* [742]; *І мрію крилату, як пташку, зв'яжу* [198]. Символ *крила* є характерним для поетичного світу Олександра Олесья. Вони уособлюють душевне піднесення, натхнення, легкість. Для вираження цього значення автор уживає спільнокореневі слова *крила, крилатий, окрилити, окрилений*: *Хай вона легко на крилах несеться...* [66]; *Коли ж згори наш дзвін старий задзвонить / І полетить на крилах в кожну душу?* [476].

Епітет *сонячний* (пов'язаний чи не з найсильнішим із символів радості) та протиставлення *мукам* ставить слово *крила* в один ряд із розглянутою вище символікою позитивних емоцій: *Вже мукам надходить їх час. / На трупах їх сонячні крила / Життя простягає до нас* [284]. Цей образ увіходить до складу розгорнутих символічних образів, поєднуючись з іншими символами мажорного відчуття, як-от: *янгол, сурма*: *Янгол на сонячних крилах летить, / З сурмою янгол зникає...* [154].

Епітет *крилатий* поряд із означуваням словом може нести більше смислове навантаження, мати

більший ступінь емоційності, ніж саме означуване: *Не спиняй думок крилатих* [444]; *Полетять пісні крилаті* [132]; *Крилаті іскри потушить* [146].

Олександр Олесь, як і кожен свідомий українець, не уявляв для себе щастя без свободи своєї вітчизни. Тому до семантичного поля радості в його поетичному світі прилягає образ *волі*, яка є ніби джерелом, причиною усього прекрасного: *І волею край свій, як сонцем, залеш* [78]; *Хоча пізно, а все ж дождемось ми весни,— / Свята волі, і світла, і втіхи* [60]; *Привіт тобі, Сонце! / Привіт тобі, Воле...* [268]; *Вже світанок! / Люди! Воля на землі!* [268]; *Серед весни, краси і волі* [57]; *Моя Україно прекрасна, / Пісень і волі сторона* [74].

Як вияв радості, тріумфу уживаються у контексті слова *свято, бенкет*: *Злетівсь на свято цілий світ* [161]; *Заб'є бенкет колись горою* [318]; *Бенкет весна справляє* [65].

Щось щасливе, прекрасне, але найчастіше нереальне, вигадане, вимріяне символізує образ *казки*. В Олесьовому поетичному світі це слово стоїть у ряду синонімів, протиставлених символам *журби*: *Але ваші ніжні очі / Обертають ночі в день, / Обертають в казку ночі, / Сльози в струмені пісень* [440]. Епітети для цього образу мають позитивне емоційне забарвлення: *І в мріях ввижалась їм казка ясна* [53]; *Я в казку дивную свою / Усю фантазію ввіллю* [87]; *Блукать серед квіток / По казці смарагдовій* [124].

У вірші «Як засне гаряче сонце» спостерігаємо епітет, позначений семою смутку: *І скінчу журливу казку* [706]. Незважаючи на таку характеристику, *казка* для ліричного героя залишається чимось світлим, бажаним: мова йде про нещасливе кохання, однак образ коханої необхідний ліричному героєві, хоч і викликає суперечливі почуття.

Отож, семантичне поле *радості* об'єднує образи з ознакою позитивних відчуттів (*радість,радоці, радіти, радий, радісний, радісно, рай, раювати, раювання, веселість, веселий, весело, усміхатись, усмішка, сміятись, сміх, щастя, щасливий*), а також символи цих відчуттів, що в звичайному мовленні не називають радості (*сонце, сонечко, сонячний, соняшний, сонцекрилий, промінь, проміння, ранок, світати, світанок, день, вогонь, іскра, полум'я, горіти, палити, багаття, світлий, ясний, золотий, злотний, весна, весняний, май, майовий, квіти, квітки, цвіт, квітнути, розцвітати, розквітати, папороть, спів, співати, пісня, струна, мрія, крила, крилатий, окрилити, окрилений, воля, свято, бенкет, казка, барви, райдуга, райдужний, рожевий, зелений*).

Як бачимо, це й образи, котрі містять основну узуальну сему, й такі, де вона з'являється на конотативному рівні чи асоціативно. Для поетичного світу Олександра Олесья характерним є зміщення, накладання, поєднання в одному контексті і семи 'радість', і семи 'журба'. Саме таке явище простежуємо ми в аналізованому матеріалі, який є лише часткою загального внеску до олесьєзнавства. Багата спадщина видатного українського поета чекає дослідників і на мовознавчій, і на літературознавчій ниві. Його «солов'ї» й «айстри» доче-

калися сонця визнання і потребують копіткого аналізу та популяризації

Література

1. Буркут К. Лексема небо в поезіях О. Олеся, П. Тичини, М. Рильського / К. Буркут // Культура слова. — Київ, 2002. — № 61. — С. 28—29.
2. Голобородько К. Ю. Концепт землі як елемент художньо-просторової парадигми О. Олеся / К. Голобородько // Лінгвістичні дослідження: Зб. наукових праць. — Х., 2002. — Вип. 8. — С. 76—82.
3. Голобородько К. Ю. Художній мікрокосм О. Олеся у вимірі поетичного слова / К. Голобородько // Вивчаємо українську мову та літературу. — 2008. — № 16—18.
3. Грушевський М. Поезія Олеся / М. Грушевський // Українське слово: Хрестоматія. — Кн. 1. — К., 1988. — С. 276—282.
4. Дем'янівська Л. С. Олександр Олесь / Л. Дем'янівська // Дніпрова хвиля. — К., 1990. — С. 451—457.
5. Етимологічний словник української мови: У семи томах. — К.: Наукова думка, 1982—2006. — Т. 5. — 703 с.
6. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури / С. Єрмоленко. — К.: НАН України, 2009. — 352 с.
7. Жулинський М. Олександр Олесь / М. Жулинський // Із забуття — в безсмертя. — К.: Вісник, 1990. — С. 79—82.
8. Зеров М. Поезія Олеся і спроба нового її трактування / М. Зеров // Твори: У 2 т. — К., 1990. — Т. 2. — С. 34—40.
9. Калашник В. С. Особливості слововживання в поетичній мові: Навчальний посібник / В. Калашник. — Харків: ХДУ, 1985. — 68 с.
10. Маленко О. О. Лінгвостетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну) / О. Маленко. — Х., 2010. — 488 с.
11. Неврлий М. Олександр Олесь: життя і творчість / М. Неврлий. — К.: Дніпро, 1994. — 36 с.
12. Радишевський Р. Журба і радість О. Олеся / Р. Радишевський // Олександр Олесь. Твори в двох томах. — К.: Дніпро, 1990. — Том I. — С. 5—47.
13. Савченко Л. Г. Художній образ *журба* у поетичній мові О. Олеся / Л. Савченко // Вісник Харківського університету. — 2001. — № 520. — С. 161—163.
14. Словник епітетів української мови. — Київ: Довіра, 1998. — 430 с.
15. Словник української мови: В 11-ти томах. — К.: Наукова думка; 1970—1980. — Т. 1. — 799 с.; Т. 7. — 723 с.; Т. 9. — 916 с.; Т. 11. — 699 с.
16. Ставицька Л. О. Естетика слова в українській поезії 10—20 рр. ХХ ст. / Л. Ставицька. — К., 2000. — 156 с.
17. Таран О. Семантика символів природи в поезіях О. Олеся: лінгвоепічний та етнокультурний аспект: Автореф. дис. ... канд. філол. наук / О. Таран. — Харків, 2002. — 17 с.
18. Олесь О. Твори в двох томах / О. Олесь. — К.: Дніпро, 1990. — Т. 1. — 959 с.